

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

**The Priorities of
Bein Adam
L'Chavero**

Rabbi Dovid Hirsch
כ"ט טבת תשע"ט Sunday, January 6, 2019

(1) רמב"ם הלכות אבל פרק יד
הלכה ז יראה לי שנחמת אבלים קודם לבקור חולים, שנחום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים

(2) תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מא עמוד ב
תניא, רבי אלעזר בר צדוק אומר: כך היה מנהגן של אנשי ירושלים, אדם יוצא מביתו ולולבו בידו, הולך לבית הכנסת ולולבו בידו, קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו, קורא בתורה ונושא את כפיו - מניחו על גבי קרקע. הולך לבקר חולים ולנחם אבלים - לולבו בידו, נכנס לבית המדרש - משגר לולבו בידו ובנו ובנו עבדו וביד שלוחו, מאי קא משמע לן? להודיעך כמה היו זריזין במצות

(3) רא"ש בסוכה מ"א עמוד ב סימן ל"ב
סימן לב לב אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבא מצלי ביה. מיתבי לא יאחוז אדם תפילין בידו ס"ת בזרועו ויתפלל שאני התם דלאו מצוה היא וטריד בהו אבל הכא מצוה הוא ולא טריד. תני אמר ר' אלעזר בר צדוק מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו נכנס לבית הכנסת ולולבו בידו קורא שמע ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע לנחם אבלים ולבקר חולים ולולבו בידו נכנס לבית המדרש משגרו ביד עבדו ביד בנו או ביד שלוחו. רבי יוסי אומר יום טוב הראשון של חג שחל בשבת שכת והוציא את הלולב לרה"ר פטור מפני שהוציאו ברשות. [דף מב ע"א] אמר אביי לא שנו אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב כי לא יצא בו נמי אמאי פטור והא מדאגבהיה נפיק ביה אמר אביי בשהפכו דאמר (לקמן מה ב) חזקיה אמר רבי ירמיה משום ר"ש בן יוחי כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן (ע) אלא דרך גדילתן שנאמר עצי שטים עומדים ותניא עצי שטים עומדים שעומדין דרך גדילתן רבא אמר אפילו תימא בשלא הפכו והכא במאי עסקינן כגון שהוציאו בכלי והא רבא הוא דאמר לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה הנ"מ דרך כבוד אבל דרך בזיון לא

(4) רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ז
הלכה כד כך היה המנהג בירושלם, יוצא אדם מביתו ושחרית ולולבו בידו, ונכנס לבית הכנסת והוא בידו, מתפלל והוא בידו, ויוצא לבקר חולים ולנחם אבלים והוא בידו, וכשיכנס למדרש משלחו לביתו ביד בנו או ביד עבדו

(5) תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנב עמוד א
אמר רב יהודה: מת שאין לו מנחמין הולכין עשרה בני אדם ויושבין במקומו

(6) בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף קנב עמוד א
מת שאין לו מנחמים ר"ל שאין לו אבלים שיהיו צריכים לנחמם באים עשרה בני אדם כל שבעה יושבים להם בבית שמת שם ובאים אחרים ומקיפים אותם כאלו הם הצריכים לנחם וזה הוא כבודו של מת

(7) רמב"ם הלכות אבל פרק יג
הלכה ד מת שאין לו אבלים להתנחם, באים עשרה בני אדם כשרין ויושבין במקומו כל שבעת ימי האבילות, ושאר העם מתקבצין עליהן, ואם לא היו שם עשרה קבועין בכל יום ויום מתקבצין עשרה משאר העם ויושבין במקומו.

(8) השגת הראב"ד
מת שאין לו וכו' עד מתקבצין עשרה משאר העם ויושבין במקומו. א"א זה אין לו שורש

(9) לחם משנה על הרמב"ם פרק י"ב הלכה ד'
הלכה ד [ד] מת שאין לו אבלים וכו'. מ"ש רבינו שהעשרה נעשים כאבלים ושאר העם מנחמים להם קשה מנין לו זה דבגמ' שבת (דף קנ"ב א) לא אמרו אלא דהם באים שם ולא שיהיו כמתנחמים ומפני כן השיג עליו הר"א ז"ל בהשגות וכתב שאין לזה שורש ומשמע מדברי רבינו דמימרא דרב יהודה דאמר מת שאין לו מנחמים וכו' ועובדא דההוא דשכיב בשבבותיה תרתי מילי הוו דפירוש המימרא הוא שיביא עשרה שיהיו קבועים להיות כמתנחמים וכל העם באים לנחם להם ועובדא הוי שלא מצא רבי יהודה קבועים שיהיו לעולם שם כמתנחמים ויבואו כל השבעה ימים שם כדרך האבלים אלא בכל יום מקבץ עשרה והיה בא שם ואע"פ שלא היו עשרה קבועים כל השבעה ימים ועשרה שבאו ביום אחד לא היו באים ביום אחר ונמצאו שאין אלו כמתנחמים כיון שלא היו באים כל הימים כדרך

האבלים בכל הימים המתנחמים להיות שם כל שבעה והדין השני שכתב רבינו ואם לא היו שם קבועים וכו' יצא לו מעובדא דר"י. ומ"מ לא מצאתי טעם נכון לרבינו מי דחקו לפרש כן דלפי הנראה עובדא ומימרא חד מילתא הוי ואין הכוונה שיהיו העשרה כמתנחמים אלא שיבאו שם להיות במקומו

(10) מגדל עוז הלכות אבל פרק יב

ההספד כבוד המת כו' עד שנאמר קבור תקברנו. בסנהדרין פרק נגמר הדין (דף מ"ו מ"ז): כל המתעצל בהספדו וכו' עד ראוי לקברו בחייו. במסכת שבת פרק ר' אליעזר (דף ק"ה) והביאו ר"י אלפס פרק אלו מגלחין: וכל המוריד דמעות עד מותר לעשות. פרק אלו מגלחין: אין פוחתין משבעה מעמדות כו' עד שבע פעמים. ב"ב פרק המוכר פירות (דף ק'): כדרך שעושין מעמד כו' עד בכל מקום. פרק המוכר פירות ובמגילה פרק בני העיר ובאבל רבתי וכתבו ר"י אלפס גמ' מתני' דאין מניחין את המטה ברחוב: אבל אין מניחין כו' עד בראשון. פרק אלו מגלחין ובאבל רבתי ובירושלמי: המפנה ארונו של מת עד לאחר המטה. פרק אלו מגלחין (דף כ"ה): העבדים והשפחות כו' עד סוף הפרק. בברכות פרק היה קורא (דף י"ז)

(11) רדב"ז הלכות אבל פרק יב

הלכה ד [ד] אין פוחתין וכו'. פרק המוכר פירות כלשון רבינו ואיתא נמי באבל רבתי: אבל אין מניחין וכו'. פ' אלו מגלחין במשנה אין מניחין את המטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד ולא של נשים לעולם מפני הכבוד ומייתי לה מקרא דותמת שם מרים ותקבר שם סמוך למיתה קבורה

(12) רמב"ם הלכות אבל פרק י

הלכה ג הרגלים וכן ראש השנה ויום הכפורים אין דבר מדברי אבלות נוהג בהן, וכל הקובר את מתו אפילו ד שעה אחת קודם הרגל או קודם ראש השנה ויום הכפורים בטלה ממנו גזירת שבעה, נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים שלשה ועשרים יום ולאחר הפסח ששה עשר יום, שהרי בטלה גזירת שבעה ושבעת ימי החג הרי ארבעה עשר, וכן אם קבר קודם עצרת מונה אחריה ששה עשר יום אף על פי שהוא יום אחד הרי היא רגל ועולה לשבעה ימים. +/השגת הראב"ד/ נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים שלשה ועשרים. א"א יש כאן שבוש שהרי יום +. אחד לפני ראש השנה הרי הוא שבעה וראש השנה שבעה

(13) כסף משנה הלכות אבל פרק י

הלכה ג [ג] הרגלים וכן ר"ה ויום הכפורים אין דבר מדברי אבלות נוהג בהם: כתב הרמב"ן שיש כת מן החכמים כדברי רבינו וטעמם משום דהא דקאמר בריש כתובות (דף ד') מסייע לרבי יוחנן דאמר אע"פ שאין אבלות במועד אבל דברים שבצינעא נוהג היא השמועה האמורה בפרק אלו מגלחין (דף כ"ד) אביי אשכחיה לרב יוסף דפריס סודרא ארישיה בשבת אמר ליה לא סבר לה מר אין אבלות בשבת אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן דברים שבצינעא נוהג והם מפרשים דדוקא בשבת לפי שהיא עולה הנהיגו בה בצנעא אבל ברגלים שמפסיקין ואינם עולים לדברי הכל אינו נוהג לא בצנעא ולא בפרהסיא עכ"ל. ונראה מדבריו שהיו גורסים בההיא דרבי יוחנן דריש כתובות דשבת במקום דמועד והרמב"ן חולק על סברא זו והאריך לטעון עליה והעלה דדברים שבצינעא נוהגים במועד וכן פסקו התוס' והרא"ש בריש כתובות וכתבו שכן פסק בה"ג והיה נראה לומר דלאו בהכי מיירי רבינו אלא היינו לומר שאם קברו קודם הרגל אפילו שעה אחת בטלה ממנו גזירת שבעה כדמפרש ואזיל והוא משנה שם הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל בטלה ממנו גזירת שבעה ובגמרא (דף כ') ת"ר קיים כפיית המטה שלשה ימים קודם לרגל אינו צריך לכפותה אחר הרגל דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים אפילו יום אחד ואפילו שעה אחת ואסיקנא בגמרא דהלכה כחכמים אלא שמתוך שלא הזכיר רבינו דברגל נוהגים דברים שבצינעא אדרבא כתב לקמן דקובר מתו ברגל לא חלה עליו אבלות כלל י"ל שמ"ש אין דבר מדברי אבלות נוהגים בהם מילתא באפי נפשה היא לומר דאפילו דברים שבצינעא אין נוהגים בהם וכמו שפירשם הרמב"ן. והא דאסיקנא דאפילו שעה קודם לרגל מבטל גזירת שבעה. ומ"ש שר"ה ויוה"כ דינם כרגל. שם פלוגתא דתנאי ואיפסיקא הלכתא כר"ג דאמר ראש השנה ויוה"כ כרגלים וכחכמים דאמרי עצרת כרגלים: ומ"ש נמצא מונה לאחר ר"ה ויוה"כ כ"ג יום ולאחר הפסח ט"ז יום וכו'. שם (דף כ"ד) דרש רב ענני בר ששון וכו' יום אחד לפני עצרת ועצרת הרי כאן י"ד וכו' דאמר רבי אלעזר אמר ר' אושעיא מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה שנאמר בחג המצות ובחג השבועות וכו' אדבריה רב פפא לרב אויא סבא ודרש יום אחד ור"ה הרי כאן י"ד אמר רבינא הילכך יום אחד לפני החג וחג ושמיני שלו הרי כאן כ"א יום. וא"ת למה ר"ה עצמו חשוב שבעה שהרי אין לו תשלומין כמו העצרת תירץ הרמב"ן כיון דהוי כרגל לגזירת שבעה חשוב כרגל שלם

לגזירת שלשים מפני שהוקשו כל המועדים זה לזה שנאמר אלה מועדי ה'. וכתב הרא"ש וז"ל הקשה הראב"ד רב פפא כר"ג ס"ל דאמר ר"ה ויוה"כ כרגלים וכיון דיוה"כ רגל הוא ומפסיק למה לי חושבנא דיליה בין דלחשביה לר"ה שבעה בין דלא לחשביה אלא חד יומא כי מטי ר"ה בטלי גזירות שבעה וכי מטי יוה"כ בטלי גזירות שלשים ותירץ דבכה"ג לא בטלי גזירות שלשים כיון דלא הוי אבילות שבעה כאורחיהו דתרתיה הפסקות בהדי הדדי בחדא אבילות לא עבדינן אלא שבעה כי אורחיהו או שלשים כי אורחיהו וכיון דר"ה חשבינן במקום שבעה ויוה"כ אפילו במקום שבעה לא חשבינן ליה וכי מטי סוכות הוא דבטלה ממנו אבילות ומעיקרא לא דתרי עליוי בחדא אבילות לא עבדינן ולהכי קאמר הרי כאן י"ד ולא קאמר בטלה ממנו גזירת שבעה במתניתין לאשמועינן דבעי אשלומי ומיזל עד הרגל וליכא הפסקה כלל מהנך עד דמטי לעיקר הרגל משום דחשיבי כרגלים גמורים ומיהו אם קובר מתו שבעה ימים קודם ר"ה בטלי ממנו גזירת שלשים כרגל גמור וכ"כ בה"ג היכא דמית ליה מת קודם ר"ה יום אחד עולה למנין שבעה ור"ה שבעה הרי י"ד ושבעה ימים שבין ר"ה ליוה"כ הרי כ"א יום ויוה"כ שהוא כרגל שבעה ונקיט ליה תרי יומי בתר יוה"כ למשלם תלתין יומין עכ"ל. ונתבאר דברי רבינו זולת מ"ש נמצא מונה לאחר ר"ה ויוה"כ כ"ג יום שיש לתמוה עליו שהרי אמרו בגמ' בפירוש יום אחד לפני ר"ה ור"ה הרי כאן י"ד ונמצא שאינו צריך למנות אחר ר"ה אלא י"ו יום והיאך כתב שהוא צריך למנות כ"ג וכבר השיגו הראב"ד וכתב א"א יש כאן שבוש וכו' נראה שטעמו מדאמרין בגמרא רבינא איקלע לסורא דפרת א"ל רב חביבא אמר מר יום אחד לפני ראש השנה ור"ה הרי כאן י"ד א"ל אנא מסתברא כר"ג הוא דאמינא ומפרש רבינו דרבינא לא אודי במנין ר"ה שיהא עולה שבעה מפני שאינו רגל והיינו דאמר מסתברא כר"ג אמרי להפסיק כרגלים אבל לא למנות יומי שבעה ועוד סובר שאין יוה"כ מבטל גזרת שלשים מהקובר את מתו קודם ר"ה שכל שלא הפסיקו רגל ראשון שפגע בו תחלה אין רגל מפסיקו כפי הסברא הנזכרת למעלה כ"כ הרמב"ן ליישב דברי רבינו מ"מ כתב שאין דבריו נראין שאין הפרש בין ר"ה לשמיני של חג שנמנה שבעה ואע"פ שזה מכלל הרגל וזה אינו רגל אנו אין לנו בגמרא שיהא מנין זה תלוי ברגל ולא רגל אלא או שנתלה הדבר במי שיש לו תשלומין שבעה או שנאמר שכל המפסיקין עונין כמימריה דרב פפא דאמר אפילו ר"ה וכיון דאוסף רבינא אפילו שמיני של חג שמע מינה דכל המפסיקין נמנין שבעה ליומי עכ"ל

14) שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצט דיני אבילות ברגל בראש השנה וי"ט שני של גליות סעיף א א] הקובר מתו קודם הרגל, בענין שחל עליו אבילות, ונהג בו א <א> אפילו שעה אחת קודם הרגל, מפסיק האבילות ומבטל ממנו גזרת שבעה ב יומי הרגל עולים לו למנין שלשים, הרי שבעה לפני הרגל, וימי הרגל, ומשלים עליהם השלשים. ודוקא שנהג אבילות באותה שעה, ב] אפילו לא נהג אלא דברים שבצינעא, כגון ששמע שמועה קרובה ביום שבת שחל להיות בערב הרגל, שאע"פ שאינו נוהג אלא דברים שבצינעא, הרגל מפסיק. אבל אם שגג (או) הזיד ולא נהג אבילות, או שהיה קרוב לחשכה ולא היה יכול לנהוג, אין הרגל מבטל האבילות; וכ"ש אם לא ידע במיתת המת קודם הרגל, שאין הרגל מבטל, ג ג] אלא נוהג ברגל (א) דברים שבצינעא, ומונה שבעה אחר הרגל, ובאותה השבעה מלאכתו נעשית ע"י אחרים, ועבדיו ושפחותיו עושים בצינעא בתוך ביתו, דכיון דכבר נתבטל בשבעת ימי הרגל ממלאכה, אע"פ שלא נתבטל מחמת האבל אלא מחמת הרגל, סוף סוף נהג בדין אבילות בענין מלאכה, הילכך אין להחמיר בו כמו בשאר אבילות ומלאכתו נעשית ע"י אחרים. וכל ימי הרגל רבים מתעסקים בו לנחמו, ד הילכך אין מתעסקין בו לנחמו אחר הרגל. ורגל עולה למנין שלשים, שהרי דין שלשים דהיינו גיהוץ ותספורת נוהגים ברגל, ד <ב> ולא מתורת רגל בלבד אסור בהם, אלא אף מתורת אבל, שהרי מתורת הרגל מותר ללבוש כלים מגוהצים חדשים ולבנים, ה ונוטל צפרניו במספרים ושמה שמחת מריעות, והבא ממדינת הים ומבית השביה והשאר שמנו חכמים, מותרין לספר ולכבס, ומדין אבילות אסור בכלם כמו בחול

15) תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף כז עמוד א משנה. אין מוליכין לבית האבל לא בטבלא ולא באסקוטלא ולא בקנון, אלא בסלים. ואין אומרים ברכת אבלים במועד, אבל עומדין בשורה, ומנחמין, ופותרין את הרבים. אין מניחין את המטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד. ולא של נשים לעולם, מפני הכבוד

16) פירוש המשנה לרמב"ם מסכת מועד קטן פרק ג [ז] אמרו אין קורעין אלא קרוביו של מת, ר"ל בחולו של מועד, לפי שמשנה זו מדברת במה שמותר לעשות בחולו של מועד, אבל שלא בחול המועד כל הרוצה לקרוע בגדו ולחלוץ מנעלו אין מונעין אותו. וגם זה שאמרנו אין קורעין בחול המועד אלא קרובים, אם לא היה חכם או אדם כשר או שלא היה נוכח בשעת מיתה, לפי שהכלל אצלינו חכם שמת הכל קרוביו והכל קורעין עליו וכן אדם כשר, ועוד כלל אצלינו כל העומד בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע.

וחולצין, האמור כאן, היא חליצת כתף. וקרוביו, הם המחוייבים אבלות, והם כל האחים זכרים ונקבות מן האב או מן האם, והבנים זכרים ונקבות, וההורים, והבעל ואשתו, כל אלו חייבים להתאבל זה על זה. וקריעת הבגד מכלל חובות האבלות. והנני מסדיר לך דיני הקריעה בקצור. צריך לקרוע טפח בבגד העליון בלבד, ויש לו לקרוע בכלי, ואינו צריך לקרוע שפת הבגד עד שיפרד חלק לכאן וחלק לכאן, ויש לו להכניס ידו תחת בגדו ולקרוע, ואינו חייב לקרוע אלא בתוך שבעה, ושולל לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשים. כמה דברים אמורים בשאר מתים חוץ מאביו ואמו ורבו, אבל על אביו ועל אמו ועל רבו שלמדו קורע ואפילו לאחר שבעה, וקורע כל בגדים שעליו בידו עד שיגלה את לבו, ומבדיל קמי שפה, וקורע מבחוץ ושולל לאחר שלשים ואינו מאחה לעולם. ודע שכל קריעה אינה אלא מעומד. ואם החליף את בגדו הקרוע בבגד אחר אינו חייב לקרוע הבגד השני אע"פ שהוא בתוך שבעה, אלא על אביו ועל אמו צריך שלא יהא עליו כל שבעה אלא בגדים קרועים. ובשבת אסור ללבוש בגד קרוע על שום מת, ואם אין לו להחליף מחזיר קרע לאחוריו. ומברין, הוא שמאכילין את האבלים, לפי שהאבל אינו אוכל משלו ביום ראשון כמו שביארנו. ואסור לאבל לישוב על מטה כל שבעת הימים זולתי בשבת, לפי שהוא חייב בכפיית המטה כמו שביארנו, והבאים לנחמו ולהברותו אינו מותר להם לישוב בחולו של מועד אלא על המטות כי לפנים היו יושבים על המטות. (וכן) טבלה ואסקוטלה וקנון, הם כלים יקרים כגון שטיחי העור וכלי השעם, ואין יד העניים משגת אותם ויתביישו, ולפיכך התקינו שיביאו כולם בסלי ערבה שהם אפשריים לעשיר ולעני

(17) חסר נימוקי יוסף שם בשם הראב"ד

נימוקי יוסף מסכת מועד קטן דף טז עמוד ב

גיאית ז"ל שאין מוסיפין על קרע של אביו ואמו דס"ל לר' יהודה כיש אומרים דעד לבו בלבד הוא מוסיף מכאן ואילך מרחיק ג' אצבעות וקורע הלכך באביו ואמו דחייב לקרוע עד לבו מה יוסיף אחר כך והראב"ד ז"ל והתוס' כתבו דלא פליג רבי יהודה בן בתירא אלא לומר שאין די בקרע אחד על כולם ואם הוסיף לשם אביו ואמו לא יצא דצריך קריעה חדשה לאביו ולאמו אבל על קרע אביו ואמו מוסיפין למת אחר אבל אביו ואמו שמתו שניהם ודאי קורע על שניהם קרע אחד וכן אם מת אביו וקרע ומת בנו לאחר שבעה והוסיף יצא ואי קשיא לך הא דרבי יהודה משמע על קרע של אחר מוסיפין והלא תוך ז' הוא ואמרין כל ז' קורע מכאן ואילך מוסיפין וי"ל כי אמרינן כל ז' קורע כשבאו עליו אבלות זו אחר זו והא דר' יהודה בבת אחת באו

(18) רמב"ם הלכות שבת פרק כד

הלכה ה מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה כגון שירוף לבית הכנסת או לבית המדרש, ומחשבין חשבונות של מצוה ומודדין ד מדידה של מצוה כגון מקוה לידע אם יש בו כשיעור או בגד לידע אם מקבל טומאה, ופוסקין צדקה לעניים, והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ואפילו לטרטיאות וטרקלין של גוים, לפקח על עסקי רבים בשבת, ומשדכין על התינוקת ליארה ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות, ומבקרין חולין ומנחמים אבלים, והנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא, ומחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין, ואומר לו לך למקום פלוני לא מצאת שם הבא ממקום פלוני לא מצאת במנה הבא במאתים, ובלבד שלא יזכור לו סכום מקח, שכל אלו וכיוצא בהן מצוה הן ונאמר עשות חפצין וכו' חפצין אסורין חפצי שמים מותרין

(19) רמב"ם הלכות אבל פרק יד

הלכה א מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו ולספור ולחפור ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעודם בכל צרכיהם, ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור, אע"פ שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחריך בתורה ובמצות

(20) חסר רבינו יונה בדף י"א בד"ה קברו

(21) רש"י מסכת סנהדרין דף מז עמוד ב

הואיל ונדחו - שלא נראו להתאבל בשעת התחלת אבלות - ידחו אף לאחר מכאן, ואף על גב דגבי קובר את מתו ברגל תנן (מועד קטן יט, א): מונה שבעה אחר הרגל, ולא אמרינן: הואיל ונדחו ידחו - התם לא אידחו להו לגמרי, שהרי עסקי רבים נוהג ברגל - שמנחמין אותו כל הרגל, כדאמרינן התם כל שהוא משום עסקי רבים אין הרגל מפסיקן

(22) יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף מז עמוד ב

מתיב רב אדא בר אהבה לא היו מתאבלין דכתיב באבד רשעים רנה אלא אונגין מה טעם אונגין שאין אנינות אלא בלב ולא חייבם המקום לכוף את יצרם ולשמוח להריגת קרובם ואי ס"ד כיון דאיקבור הוא להו כפרה ליאבלו. ומפרקינן בעינן נמי נתאכל הבשר דייקא נמי דכי נתאכל הבשר הוא להו כפרה דקתני נתאכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותן בקברות אבותיהן ש"מ דכי נתאכל הבשר הוא להו כפרה ועל כרחיך טעמא דקדשי מזבח ימותו משום דאמרין הואיל ונדחו ידחו הוא. ולפום האי פירוקא משמע דכי קברי להו בקברות אבותיהן בעו לאיאבולי עליהו ולא משום קבורה דהשתא אלא משום קבורה דמעיקרא. ואתא רב אשי למימר דלעולם לא מתאבלי עליהו מאי טעמא אבילות אימת חיילא מסתימת הגולל כדאיתא בפרק אלו הן מגלחין גולל הוא סתימת פי המקום שהמת נקבר בו ובסתימתו הוא נעלם מן העין לא שנא באתרא דמעילי ליה בארון מכי סתמו פי הארון היינו נסתם הגולל ולא שנא באתרא דלא מעילי ליה בארון אלא מחי ליה בכוכין אגב עפרא מכי סתמי ליה לפומי הוא סתימת הגולל כפרה אימת הוא כי חזי צערא דקברא פורתא משתבקע כריסו הואיל ונדחו בשעה שהיתה האבלות ראויה לחול ידחו אפי' לאחר מכאן כך אסיקנא גבי קדשים. ואע"ג דגבי קובר מתו ברגל תנן מונה שבעה אחר הרגל ולא אמרינן הואיל ונדחה ידחה אית דאמרי התם לא אידחי לגמרי שהרי עיסקי רבים נוהג ברגל שמנחמין אותו כל הרגל כדאמרין התם כל שהוא משום עסקי רבים אין רגל מפסיקן. ולדילן מסתברא דלא דמיא דחיייה דהכא לדחיייה דרגל דאלו דחיייה דרגל כיון דקברא בר איאבולי עילויה הוא מעיקרא חיילא עליה אבלות ואייקורא דמועד הוא דרביע עליה וכיון דלא מיחסר אלא זמן כי מטי זימניה בעי איאבולי אבל הכא מעיקרא גברא לאו בר איאבולי עילויה הוא ולא חיילא עילויה אבלות כלל. ואקשי' עליה דרב אשי אי הכי דמכי חזי צערא דקברא פורתא הוא ליה כפרה ואע"ג דלא נתעכל הבשר מתני' דקתני נתעכל הבשר מלקטין כו' עיכול למה לי ניפקיה מקמי הכין ונקבריה בקברות אבותיו ומפרקינן משום דלא אפשר לאפוקיה לאחר שתבקע כריסו עד שיתעכל הבשר משום דמסרח ויש לפרש דלפירוקא קמא נמי אע"ג דנתעכל הבשר לא מחייבי לאבולי עליהו אלא חד יומא משום ליקוט עצמות כדאיתא (בפסח שני) [מ"ק] (ח' א) אבל אלו הוה סבירא לן דהוה ליה כפרה מקמי עיכול הבשר הוה בעי איאבולי שבעה יומי משום קבורה דכפרה ואבלות בהדי הדדי קאתו ואתא רב אשי למימר דלעולם מכי חזי צערא דקברא פורתא הוא ליה כפרה ואפ"ה לא חיילא אבלות עילוי מאי טעמא הואיל ונדחה ידחה כדפרישנא: קבריה דרב הוה שקלי מיניה עפרא לאישאתא בת יומא חמה דלא עבר עליה יותר מיום אחד והוה מתרפאין בו וי"ל לחמה שאוחזת בכל יום. אמרו ליה לשמואל משום דמת וכל הנקברין עמו אסורין בהנאה דיליף שם שם מעגלה ערופה אמר להו יאות הן עבדין דכתיב וישלך את עפרה אל קבר בני העם מקיש קבר בני העם לע"ג מה ע"ג במחובר לא מיתסרא דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם אף קבר בני העם במחובר לא מיתסר. ומסתברא לן דמהאי קרא גופיה נפקא לן למיסר תשמישי המת בתלוש והכי קאמר קרא וישלך את עפרה אל קבר בני העם כלומר לדבר שאסור בהנאה כמוהו וכיון דאקשינהו להדדי ש"מ דמחובר לא מיתסר וההיא דגמרינן לקמן שם שם מעגלה ערופה ומע"ג לענין הזמנה בעלמא קא גמרינן. ואותיבניה לשמואל החוצב קבר לאביו משמת והלך וקברו במקום אחר הרי זה לא יקבר בו הבן עולמית וקס"ד דה"ה בחוצב למת אחר ואורחא דמילתא קתני מ"ט לאו משום דאזמניה למת והו"ל איסורי הנאה ואפ"ה במחובר. ואוקי' בקבר בנין שחצב קבר בקרקע ואחר כך ציפה תוכו בנין ונמצא המת נקבר בתוך הבנין דאיתסרי להו הנהו אבנים בתלוש בשעת הזמנה וקבורה ותנן נמי גבי ע"ג כהאי גוונא בית שבנאו מתחלה לשום ע"ג הרי זה אסור דתלוש ולבסוף חיברו הוה תלוש לענין ע"ג. ת"ש קבר שעדיין לא נקבר בו מת מותר בהנאה דקסבר הזמנה לאו מילתא היא אי נמי בשלא חצבו למת ידוע אלא סתם לכשיצטרך. הטיל בו נפל אסור בהנאה ואף על גב דמחובר הוא. ודחינן הכא נמי בקבר בנין: ת"ש נמצאת אומר ג' קברות הן חלוקין בדינן קבר הנמצא בכ"מ ואין ידוע מה טיבו אם נקבר שם בדין ואם לאו או אם נקבר בתורת קבע או בתורת עראי וקבר הידוע שידוע שקבר קבוע הוא ובדין נקבר בו המת ואינו מזיק את הרבים שאין מוטל לאמצע הדרך וקבר המזיק את הרבים שנקבר במקום הילוך רבים ומיטמאין באהל ואע"פ שידוע שנקבר שם בדין. קבר הנמצא מותר לפנותו דאין תורת קבר עליו ואי משום שכונת קברות כיון דליכא תלתא לא חיישי' פנהו מקומו טהור דהא לכתחילה נמי מותר לפנותו וכ"ש דלא גזרו עליה לאחר שפנהו וכל היכא דמשכח דגזרו על טומאה לאחר שפינהו כדי שלא יפנה אותו הוא והכא כיון דהתירו לו לפנותו למאי נגזור ומותר בהנאה אע"ג דאיסורא דאורייתא שאני הכא דאין תורת קבר עליו כלל דאיכא למיחש שמא גזול הוא אי נמי בתורת עראי קברוהו שם על מנת לפנותו. קבר הידוע ואינו מזיק את הרבים אסור לפנותו פנהו מקומו טמא גזירה דרבנן היא דגזרו טומאה על הקבר עולמית כדי שלא יפנהו ואסור בהנאה דאיתקש לע"ג. קבר המזיק את הרבים וידוע שנקבר בדין מותר לפנותו מפני הנזק פנהו מקומו טהור דלא גזרו עליה דהא התירו לו לפנותו מפני הנזק מיהו אסור בהנאה דאיסורא דאורייתא הוא ולא פקע. קתני מיהת אסור בהנאה. ודחי' הכא נמי בקבר בנין. וכיון דהיבנא לה להא דשלש קברות הכא אקשי'

עלה וקבר הנמצא מותר לפנותו ודילמא מת מצוה הוא ומת מצוה קנה מקומו כדאיתא בפרק מרובה בעשרה תנאין שהתנה יהושע. ומפרקי' שאני מת מצוה דקלא אית ליה. וקי"ל כשמואל דאמר קבר במחובר לא מיתסר וקי"ל נמי דכי שארי שמואל בדבר שאין בו תפיסת ידי אדם כגון עפר שבדפנות הקבר אבל עפר שהיה תלוש וחיברוהו כגון עפר שממלאין בו חללו של קבר ועושין אותו ציון על גביו אסור דומיא דע"ג: איתמר האורג בגד למת משמת אביי אמר אסור הזמנה מילתא היא לאסור את המזומן וגמר שם שם מעגלה ערופה כתיב הכא ותמת שם מרים ותקבר שם וכתיב התם וערפו שם את העגלה מה התם בהזמנא מיתסרא דכתיב והורידו זקני וגו' ירידתה לנחל איתן אוסרתה ואיבעי תימא משום דכפרה כתיב בה כקדשים וקדשים משעת הזמנה מיתסרי הכא נמי בהזמנה מיתסר. ורבא אמר מותר הזמנה לאו מילתא היא דגמר שם שם מע"ג דכתיב אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים ובמשמשי ע"ג הכתוב מדבר דאי מקומות ממש לא מיתסרי דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם והכי מוקמינן לה בע"א ואמר קרא אשר עבדו מעבודה ואילך מה להלן בהזמנה לא מיתסרי אף הכא נמי בהזמנה לא מיתסר. ודייקינן ורבא מ"ט לא גמר מעגלה ערופה אמר לך משמשי ממשמשי גמרינן כגון תשמישי המת מתשמישי ע"ג לאפוקי עגלה ערופה דלאו תשמיש לדבר אחר היא אלא היא גופה קדושה ומש"ה מיתסרא בהזמנה. אביי מאי טעמא לא גמר מע"ג אמר לך גמרינן מידי דאורחיה למעבד ממדי דאורחיה כגון תכריכי המת מעגלה ערופה שדרך הוא לעשותן לאפוקי ע"ג דלאו היינו אורחיה שהרי אסורה לכל

(23) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ח

והמצוה השמינית היא שצונו להדמות בו יתעלה לפי יכלתנו והוא אמרו (תבוא כח) והלכת בדרכיו. וכבר כפל צווי זה ואמר (עקב י ויא) ללכת בכל דרכיו ובא בפירוש זה מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון מה הקב"ה נקרא צדיק אף אתה היה צדיק מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד וזה לשון ספרי (ס"פ עקב). וכבר נכפל הצווי הזה בלשון אחר ואמר (ראה יג) אחרי י"י אלהיכם תלכו ובא בפירוש גם כן (סוטה יד א) שענינו להדמות בפעולות הטובות והמדות החשובות שיתואר בהם האל יתעלה על צד המשל יתעלה על הכל עילוי רב

(24) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רו

והמצוה הר"ו היא שצונו לאהוב קצתנו את קצתנו כמו שנאהב עצמנו ושתהיה חמלתי ואהבתי לאחי כחמלתי ואהבתי לעצמי בממונו ובגופו וכל מה שיהיה ברשותו או ירצה אותו וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמוהו וכל מה שאשנא לעצמי או למי שידבק בי אשנא לו כמוהו. והוא אמרו יתעלה (שם) ואהבת לרעך כמוך

(25) תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ל עמוד ב

את הדרך - זו גמילות חסדים, (אשר) ילכו - זה ביקור חולים, בה - זו קבורה

(26) תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יד עמוד א

אחרי ה' אלהיכם תלכו? וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכנינה? והלא כבר נאמר: דכי ה' אלהיך אש אוכלה הוא! אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה, מה הוא מלביש ערומים, דכתיב: הויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, אף אתה הלבש ערומים; הקב"ה ביקר חולים, דכתיב: ווירא אליו ה' באלוני ממרא, אף אתה בקר חולים; הקב"ה ניחם אבליים, דכתיב: זויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו, אף אתה ניחם אבליים; הקב"ה קבר מתים, דכתיב: חויקבר אותו בגיא, אף אתה קבור מתים. כתנות עור - רב ושמואל, חד אמר: דבר הבא מן העור, וחד אמר: דבר שהעור נהנה ממנו. דרש ר' שמלאי: תורה - תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים; תחילתה גמילות חסדים, דכתיב: ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם; וסופה גמילות חסדים, דכתיב: ויקבר אותו בגיא

(27) ספר מצוות גדול עשין סימן ט

מצוה\ ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח) כללו של דבר דעלך סני לחברך לא תעביד כדאיתא במסכת שבת בפרק \ שני (לא, א). ובירושלמי דנדרים (פ"ט ה"ד) גרסינן מי שיושב ומחתך בשר והכה ידו בסכין וכי תחזור ידו ותכה ידו להנקם. ודווקא לרעך שהוא רעך בתורה ובמצות אבל אדם רשע ואינו מקבל תוכחה מצוה לשנאותו (פסחים ק"ג, ב) שנאמר (משלי ח, יג) יראת ה' שנאת רע ואומר (תהילים קלט, כא) הלא משנאיך ה' אשנא וב(מ)תקומיך אתקוטט, תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי (עיי' יראים סי' רכד): עיי' דעות פ"ו ה"ד, רוצח וש"נ פ"ג ה"ד, חו"מ רעב

(28) ספר יראים סימן ג [דפוס ישן - רכד]

כלה הזהיר עליה הכתוב באחרי מות [ויקרא י"ח ט"ו] דכתיב ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה ותניא בספרא יכול אפילו שפחה ונכרית אנוסת בנו ומפותת בנו וענש בסקילה וכתת כרת דכתיב בסוף העריות באחרי מות ונכרתו הנפשות ובסקילה דכתיב בקדושים ואיש אשר ישכב את כלתו מות יומתו שניהם תבל עשו דמיהם במ ותניא בספרא נאמר כאן דמיהם במ ונאמר להלן באוב וידעוני דמיהם במ מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה ותנן בפ' ד' מיתות [נ"ג א'] הבא על כלתו חייב עליה בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו בין מן הארוסין בין מן הנשואים וטעמא שבכל הענינים נקראת כלתו ובאשת אב אצטריך לרבות לאחר מיתה דאשת משמע לשון אישות שהאיש קיים אבל כלה בכל ענין נקראת כלה ובפי' רבותי ראיתי דמפקי לאחר מיתה מדכתיב אשת בנך היא דמייתר ולא מצאתיו נדרש בשום מקום. ותולדותיהן כלת בנו ובן בנו עד סוף כל הדורות וכלת בתו לבדה ביבמות פ' כיצד אמרינן התם: לא אסרו כלת בתו אלא משום כלת בנו